Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2011 жыл 16-чы декабрь, байрым кюн. № 239 (18910)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КъМР-ни Парламентинде

Республиканы баш санитар врачы суну алыкъа къайнатып ичерге кереклисин айтханды

КъМР-ни Парламентини тюнене болгъан кезиулю жыйылыуун аны Председатели Чеченланы Ануар хычыуун жумушдан башлагъанды. Республиканы финансла министри Азрет Бишенову тугъан кюню бла алгъышлап, депутатланы атларындан саугъа да бергенди.

Повестка сюзюлген заманда андан бир вопрос кетерилгенди. Сёз Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиулени кийириуню юсюнден Парламентни бегимини проектини юсюнден барады. Законла чыгъарыу эмда къырал къурулуу жаны бла комитетни башчысы Заур Апшев ангылатханыча, проект алыкъа хазыр тюйюлдю.

Аны орунуна повесткагъа башха бегимни проекти кийирилгенди. Ол Геккиланы Зауурну КъМР-ни Парламентини депутат полномочияларын болжалдан алгъа тохтатыуну юсюнденди. Бегимде айтылгъаныча, «Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларыны статуслары юсюнден» Законну 4-чю статьясыны биринчи кесегини «а» пунктуна тийишлиликде «Единая Россия» партияны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюнден айырылгъан Геккиланы Далхаты жашы Зауурну ол Къырал Думагъа сайланнганы бла байламлы депутат полномочиялары 12-чи декабрьде тохтатыладыла.

Гекки улу,трибунагъа чыгъып, анга быллай уллу ишанаулукъ этгенлени, намысын кёргенлени барысына да ыспас этгенди. Парламентни депутатларына, аны алгъыннгы башчысы Бечелланы Илиясха бла шёндюгю спикери Чеченланы Ануаргъа жюрек ыразылыгъын бildиргенди.

Ызы бла депутатла «Къабарты-Малкъар Республиканы 2012 жылгъа эмда 2013,2014 план жылларгъа республикалы бюджетини юсюнден» законопроектге кёчгенди. Бюджет, налогла эмда финансла жаны бла комитетни председатели Каншоубий Ахохов ангылатханыча, проектни биринчи окъулууу болгъандан сора анга бир къауум тюрлениуле кийириргe тюшгенди. Ала республиканы бюджетни файдалары эмда къоранчлары бла байламлыдыла. Аланы 303 миллион сомгъа кёбейтирге онг чыкъгъанды. Ол а дотациядан,приватизациядан, ГИБДД-ны тазирлеринден иги кесек ахча тюшгенини хайырындан болгъанды.

Алайды да, 2012 жылгъа республикалы бюджетни файдалары 20 532 932,0 минг сомда белгиленедиле. Къоранчла уа 21 316 766,1 минг сомну тутарыкъдыла. Бюджетни дефицити 783834,1 минг сом, республиканы ич къырал борчу 2013 жылда 1-чи январьгъа 7891723,5 минг сом боллукъду.

2013 жылгъа бюджетни файдалары 21 385 702,3 минг сомгъа жетерле деп белгиленеди, къоранчла да аллай бир болургъа керекдиле. Къырал борч 48 275,1 минг сомгъа дери азайыр деген умут барды. 2014 жылгъа республикалы бюджетни файдалары бла къоранчлары да тенгдиле: 21 642 424,5 минг сом.

Законопроект экинчи окъулууунда къабул кёрюлгенди.

Андан сора депутатла Къабарты-Малкъарны 2011 жылгъа республикалы бюджети тогъуз айгъа къалай толтурулгъаныны юсюнден КъМР-ни Правительствосуну отчётуна тынгылагъандыла. Финансла министр Азрет Бишенов билдиргенича, бюджетни ол кезиуге белгиленнген ишлери 73,8 процентге толтурулгъандыла. Файдаладан битеу да 15 миллиард 909 миллион сом тюшгенди. Ол а былтыдан эсе 806 миллион сомгъа асламды.

Министр бюджетни къурауну онглары тюрленмегенлерин, хар замандача файдала тёрт тюрлю налогдан жыйылгъанларын белгилегенди. Ала быладыла: акцизле, адамланы файдаларындан, организацияланы файдаларындан жыйылыучу налогла, ырысхы налог. Налогдан тышында да иги кесек файда тюшгенди. Федеральный бюджетден жибериллик ахчаны 80 процентни да келгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЕНГЕШ

Властыла налогланы не къадар толу тёленирлерин излерикдиле

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Адиб Абрегов Федеральный налог службаны КъМР-де Управлениясыны, отрасль министерстволаны бла ведомстволаны, предприятияланы оноучулары къатышхан кенгеш бардыргъанды. Анда сёз бийлыи 11 айны ичинде республикалы бюджетге налог жыйыудан тюшген файданы планын толтруру не халда болгъаныны юсюнден барганды.

Федеральный налог службаны КъМР-де Управлениясыны оноучусу Руслан Бифов белгилегеннге кёре, былтырны бу кезиую бла тенглещиргенде, налог файдабыз иги кесекге ёсгенди. Республикалы бюджетте 5 миллиард 27 миллион сом тюшгенди. Ол а планда белгиленгининден эсе 539 миллион сомгъа кёпдю. Налог жыйыуну ёсе барыуу 112 процентди. Акцизлени санамай, 4 миллиард 40 миллион сом жыйылгъанды. Ол да пландан эсе 767 миллион сомгъа кёпдю. Алай бла тургъанлай да, план жаланда 90,8 процентге толгъанды. Жыйылмай къалгъан ахча 511,3 миллион сом болады. Акцизледен план бла 1 миллиард 336 миллион ёлчемде файда тюшерге керек эди да, ол сан 987 миллион сомдан осмагъанды (73,9 процент).

Руслан Бифовну акъылына кёре, акцизледен тюшген файданы жыйыуны бла план кёрюмдюлени толтурулмай къалгъанлары, алкоголь продукция чыгъарыучуланы асламысы бийлыи жылны экинчи жарымындан башлап, кесини кючюне кирген Налог кодексни жангы излемлерин жалчыталмай къалгъанлары ючюндю. Бу отрасльде ишлеген предприятияла эки кереден асламгъа къысхартылгъандыла – 36-дан 15-ге дери. Ала 11 айны ичинде 2010 жылны ол кезиуюнден эсе, 3,5 кереден кёп акциз тёлегендиле. Аны алайлыгына да къарамай, кеслерини ишлерин тохтатхан предприятияланы юлюшлерине алкоголь продукциядан тюшген акцизлени жарымы чакълы (47,3 процент) жетгенди. «Бизни прогнозларыбызгъа кёре, алкоголь продукция чыгъарыу хар айдан аздан-аз болуп барлыкъды»,- дегенди Руслан Бифов.

Финансла министр Азрет Бишенов жыйылгъанланы эслеринде налог файданы планыны толтурулмагъаныны проблемасы, администрацияны жанындан анга тийишлисича къайгъырыу болмагъаны, болгъанын салгъанды. Акцизледен бюджетге ахча тюшюу 2009 жылда 1,5 миллиарддан 2011 жылда 1,1 миллиардха жетгенин эсге алсакъ, отрасльни ишини тап халгъа келтирилмегени ары къошулса, дегенди министр, акцизледен файда алыуну башха затла бла алышындырыргъа керекди. Энчи белгилеп айтханда, транспорт налогну файда алыугъа салынгнан налог бла алышынырын къабул кёргенди.

Адиб Абрегов отрасль министрле муниципалитетле зм налог органла бла бирге ол ишге не къадар тири къатышырга керек болгъанларын айтханды. «Эсигизге салама, республиканы Президенти Арсен Баширович Каноков бизнесге къысыулукъ этилмезине эс бургъанлай тургъанды. Биз предприятияла бираз солуу алсынла деп, алагъа къатылмай тургъанбыз. Аны бла да къалмай алагъа къыралны жанындан болулукъ этилгенди, бусагъатда да этиледи, ол санда налог льготала да»,- дегенди Правительствону Председателини биринчи орунбасары эм аны бла бирге властыла бизнесден аслам файда тюшерин сакъламагъанын айтханды. Бирле налог тёлемез ючюн файдаларын жашырсала, къырал эндиге дери берген налог льготаларын кетерликди.

Экономиканы айнытыу эм сатыу алыу министр Мусукаланы Алий жаны предприятияла бла бирге бусагъатда ишлеп тургъанла эм жангыдан къыралгъан производствода налог льготала бла хайырланыргъа боллукъларын айтханды. «Арт эки жылда 7 предприятиягъа льготала берилгендиле. Алада уа 1300 жангы ишчи жерле къыралгъандыла»,- дегенди министр.

Республиканы бизнес сообществосуна налог «каникулла» бошалгъанлары эсгертилгенди. Налогларын тёлемеген предприятиялагъа законнга кёре, къаты мадарла этилликдиле. Ол а бек тюз боллукъду.

Марина ХАПОВА.
КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Пресс-конференция

Иш хакъ ёседи, социальный жалчытыу игиленеди

Республиканы Урунуу эмда социальный айнытыу министри Тюбейланы Альберт пресс-конференция бардыргъанды. Анда ол жылны озгъан тогъуз айында социальный жалчытыу жаны бла этилген жумушланы, келир жылгъа белгиленнген борчланы юслеринден айтханды.

-Иш хакъны тёлеуде социальный гарантияланы бек аз ёлчемин тохташдырыу эмда тёлеу - къырал политиканы магъаналы борчларындан бириди, - дегенди ол. - Къабарты-Малкъарда уллу эмда орталыкъ предприятиялада иш хакъны ёлчеми 12314,7 сом болгъанды. Озгъан жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, ол 10,3 процентге ёсгенди.

Саулукъ сакълауну учреждениялары ишлегенлени хакълары да быйылны 1-чи октябрине 8840,43 сомгъа жетгенди, озгъан жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, ол 1,2 процентге ёсгенди эмда 7147 сом болгъанды. Къырал учреждениялада ишлегенлеге федеральный хакъ тёлеу да 6,5 процентге кётюрюлгенди эмда 11370,5 сом болгъанды.

Докладчы билим бериуде ишлегеннени хакълары ёсгенин да билдиргенди. Быйылны ючюнчю кварталында орта эсеп бла ол айгъа 10680 сомгъа жетгенди. Биринчи сентябрьге интернат школланы устазларыны бла юйретиучулерини орталыкъ иш хакълары 17 процентге, спортда, туризмде эм курортда, тренерле болуп ишлегеннени хакълары да 43 процентге ёсгенлерин, культурада эмда адамланы иш бла жалчытыуну сферасындагъылагъа хакъ тёлеу да кётюрюлгенин чертгенди министр.

Производствода къоркъуусузлукъну жалчытыу жаны бла да бир къауум мадарла этилгендиле. Ол жаны бла юйретиу окъуула да бардырылгъандыла. Жылны башында «Урунуунну къоруулауну арасы» ачыкъ акционер обществону мурдорунда 570 адам билим алгъандыла, ишни болумун тинтиу бла байламлы 142 экспертиза этилгенди.

Министерство техногенный аварияланы эмда катастрофаланы кезиуюнде радиациялы хатасы жетгенлеге, къуллукъларын толтура туруп ёлгенлени юйюрлерине, политика репрессиялагъа тюшгенлеге, дагъыда льгота тийишли башха категорияда болгъан гражданланы тас болгъан ырысхылары ючюн компенсация тёлеу, кыйын жашау болумлагъа тюшген гражданлагъа болушлукъ этиу дегенча ишлени дайым бардыргъаны айтылгъанды.

Социальный тёлеулени ёлчемлерини юслеринден да шартла келтирилгендиле. 110751 адамны коммунальный жумушларына льгота халда ахча тёленеди. Битеу да тогъуз айыны ичинде алагъа 625144,65 минг сом къоратылгъанды. Льгота алгъан бир адамгъа айгъа тёленнген орталыкъ ёлчем 627,18 сомду. Аллайланы саны 52702 адамды.

Гражданланы жашау-коммунальный жумушларына ахча тёлерге да болушлукъ этилгенди. Жашау-коммунальный мюлкге уллу борчлары болгъанла республикада юйюрню файдасыны бек аз ёлчемини - онбеш процентине дери тюшгенди.

Бир юйюрге берилген субсидия отчёт кезиуню ичинде онеки процентге ёсгенди эмда бийлыи 1407,47 минг сом болгъанды. Сабийлери болгъан юйюрлеге къырал пособийа заманында эм толу ёлчемде тёленедиле.

Тюбейланы Альберт РФ-ни Президентини Федеральный Жыйылыгъа Посланиясында бек магъаналы вопросладан бирине жаш эмда кёп сабийли юйюрлеге осуйлукъ этиуню санагъанын айта, республикада ол жаны бла кёп иш бардырылгъанын чертгенди. Беш эм андан да кёп, бир эм андан да кёп, акъылбалыкъ болмагъан сабийле ёсдюрген тыширыуланы юслеринден билдирилгенди. Аладан 22-сине быйыл бир жолгъа 5250,0 минг сом, дагъыда онусуна уа микроавтобус берилгенди.

Бешинчи сабийни тапханда неда ёсдюрюрге алгъанда берилген сертификатланы саны 536-гъа жетгенди. Бусагъатха уа кёп сабийли 41 юйюрге 10,250 миллион сом тёленнгенди.

2011 жылда сабийлени саулукъларын кючлендириу кампания бла байламлы КъМР-ни Правительствосу бла республиканы Профсоюзларыны федерациясы 2011-2012 жыллада аланы солуулларын къурауну эмда аланы иш бла жалчытыуну юсюнден бегим къабул эттен эдиле. Федеральный бюджетден ол ишлеге 3200, ол санда санаторий учреждениялагъа 800 путёвка, шахардан тышында стационар саулукъ сакълау лагерьлеге-2400, аладан 400-сю ёксюзлеге, 2700-сю да кёп эм къолайсыз юйюрлени сабийлерине берилгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЖАНДАУУРЛУКЪ

Керти сууап алгъанды

Асият саугъаланы хар сабийге кеси къолу бла бергенди.

Нальчикде сабий кийимле, иллюла сатхан «Кенгуру» тюкенлени иеси, предприниматель Заммаланы Асият сабий реабилитация ара «Намысда» тургъан къызчыкъланы бла жашчыкъланы Жангы 2012 жылны аллында биягъы жандауурлукъ этгенди эмда ёксюз эмда аталары, аналары къарамай кёойгъан балаланы къуундыргъанды. Алагъа кёлекле, жыйрыкъла, костюмла, свитерле, курткала келтиргенди. Аланы да пакетлеге салып, хар сабийни тукъумун, атын жазып, къолларына тутдургъанды. Аны бла да къалмай, Жангы жылны къуучлы ётдюрсюнле деп назы терекле, аланы жасаргъа эмда башха иллюла да алып келгенди.

Ары дери уа Асият «Намысха» кеси нёгери бла келип, хар сабийден ол не зат сюйгенин соргъан эди, хар бирини юс кийимлерини ёлчеуюн алгъан эди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жангылыкъла

Рекорд

Чирик кёлде миллет жыйрыгъы бла жюзген

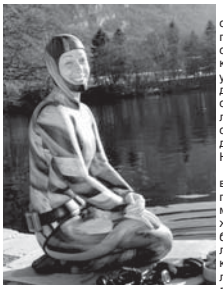

Чирик кёлде сейирлик съёмкала бардырылгъандыла. Камерагъа сууда миллет жыйрыкъ кийип жюзген тиширыуну биринчи кере алдыргъандыла. Ол энчи снаряжениясы бла, кислород маскасы болмай, суу тюбюнде жюзюуден дуния рекорд салгъан Наталья Авсеенко эди.

Дунияны фридайвингден эки кере чемпиону Наталья кёлню 61 метр теренлигине дери жеттенди. Ол рекордну белгили уста Игорь Галайда бла телевидение камерала эсеплегендиле. Тиширыу культурологияны кандидатыды, спортну бу тюрлюсю бла 2004 жылдан бери кюрешеди. Дуниянда эм кючлю бешеуленден бириди.

БЁЗЮАНЫ Залина.
Черек районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

Конкурс

Байрамны аллында эришиуле

Жангы жылны байрамыны аллында, Нальчикни жер-жерли администрациясы къурап, сатыу-алыу, аш-азыкъ хазырлагъан, жашау жумуша тындыргъан объектлени аралярында эришиу бардырылгъанды. Онбешинчи январьгъа дери комиссия предприятияла мекямларын, витриналарын къалай жасагъанларына къарарыкъды. Аны бла бирге алыучуланы оюмлары да сорулукъду. Аланы тарыгъыулары болса, конкурсантланы балларын тюшюрлюкдюле.

Итогла 2012 жылда жыйырманчы январьгъа ачыкъланырыкъдыла. Алчы жерлени алгъанлагъа шахарны администрациясыны дипломлары бла ахча саугъала берилликдиле.

Анна ДЕМИДОВА.
Нальчик шахарны жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

Байрам

Битеуроссей ёлкагъа хазырланадыла

Къабарты-Малкъардан 36 окъуучу Москвагъа, Кремльде Жангы жылгъа къуралгъан битеуроссей ёлкагъа бла Къызыл майданда Буз шоугъа барлыкъдыла.

Жыл сайын КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосу байрамны аллында къолайлары аз болгъан юйюрледен жашчыкъланы бла къызыкъланы, ёксюз къалгъанланы, МВД-ны ёлген ишчиларини сабийлерини, олимпиадада бла тюрлю-тюрлю эришиуледе хорлагъанланы ара шахаргъа иеди. Ала жолгъа 22-чи декабрьде чыгъарыкъдыла. Аланы биргелерине Билим бериу эм илму эм Ич ишлени министерстволарыны келечилери, устазла, медицина ишчиле, ата-анала боллукъдула.

Быйыл культура программаны чеклеринде, башда айтханыбызча, ала Къызыл майданда Буз шоугъа барлыкъдыла. Аны ючюн республиканы Правительствосу бла учарча керекли затланы хазырлагъанды, «Галерея» сатыу-алыу комплексде уа жарау этерча онгла къуралгъандыла.

Инна КУЖЕВА.
КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну пресс-службасы.

КъМР-ни прокуратурасында

Кёп адам ууланнганды

Россейни МВД-сыны Нальчикде управлениясыны къуллукъчулары шахарда жашагъанладан кёпле уланып ауругъанлары эм ала КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну медицина учреждениялары жатханларыны юсюнден жыйышдыргъан материалла республиканы прокуратурасына берилгендиле эм ала анда сюзюлгендиле.

КъМР-ни прокуроруну орунбасары А.Л.Маховну буюруу бла ол материалла андан ары тинтилирге эм процессуальный оноу этилирге РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де Следствие управлениясыны Нальчикде бёлюмюне жибериргендиле. Ол иш къалай бардырылгъанына республиканы прокуратурасы контроллукъ этеди.

Гражданланы приёмгъа алыу

Хар ким да кесини энчи жумушун айтыр онг барды

Республиканы гражданлары келерини энчи жумушларына Россейни Жууапха тартылгъанланы терсликлерине жолукъдуруну федеральный службасыны КъМР-де Управлениясыны оноучуларына быллай график бла барыргъа боллукъдула:

УФСИН-ни начальникги ич службаны полковникги Фёдоров Василий Валериановичге: баш кюн сагъат 15-ден 17 сагъатха дери.

Алгъадан бу телефоннга сёлешип, адам приёмгъа барлыгъын айтыргъа боллукъду: **75-27-84**.

УФСИН-ни начальнигини орунбасарыны ич службаны полковникги Теуважуков Мурадин Мусовичге: геуюрге кюн сагъат 15-ден 17-е дери.

УФСИН-ни начальнигини орунбасары ич службаны полковникги Болов Айвар Мухтаровичге: бараз кюн сагъат 15-ден 17 сагъатха дери.

УФСИН-ни начальнигини орунбасарыны къуллугъун толтургъан ич ишлени полковникги Бирмамитов Черим Галиевичге: байрым кюн сагъат 15-ден 17 сагъатха дери.

УФСИН-ни начальнигини орунбасары ич службаны подполковникги Понежев Мурат Хауеловичге: орта кюн сагъат 15-ден 17 сагъатха дери.

УФСИН-ни начальнигини тюзетиучю управлениясыны адамны эркинлигин къоруулау жаны бла болушлукъчусу ич службаны полковникги Бирмамитов Аубес Толовичге: баш, геуюрге, байрым кюнледе сагъат 10-дан 13 сагъатха дери. Телефону: **75-28-82**.

Битеу оноучулагъа алгъадан бу телефоннга сёлешип, бир кюн алгъа приёмгъа барлыгъыны юсюнден айтыргъа керекди адам: **75-28-82**.

Россейни ФСИН-ни КъМР-де управлениясыны пресс-службасы.

Жазылыу-2012

Заман кетип барады

Сыйлы жамауат!

Миллет газетибизге жазылыу бошалыргъа бек аз заман къалгъанды. Сиз алыкъа бу магъаналы жумушну тамамларгъа жетишалмай тура эсегиз, бир амал табыгъыз да, почтагъа атланыгъыз.

Жангы 2012 жылда да сизни бла сау-эсен тюбеширгбиз деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Ана-атадан къалгъан мюлк кимге жетеди? 2 бет

Хар ким фахмусун кёргюзталырча... 2 бет

Адабият газетни бетинде 2 бет

Келир ыйыкъгъа TV-ны бла радиону программалары 3-4 бетле

Иш хакъ ёседи, социальный жалчытыу игиленеди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Быйыл школчуланы саулукъларын кючлендириуге къоратылгъан ахчаны ёлчеми битеу да 294634,4 минг сом, ол санда федеральный бюджетден -37196,0 минг сом болгъанды.

Сакъватлагъа бла Уллу Ата журт урушну ветеранларына социальный болушлукъ этиуге да аслам эс бурулгъанды. Аланы жашау журтла бла жалчытыуну игилендириуге 16399,8 минг сом бёлюнгенди. Ол ахча 50 адамны жашау журтла бла жалчытыугъа неда болгъанларына тынгылы ремонт этерге къоратылгъанды. Аладан 35-сини жашау журтлары жангыртылгъандыла, онбешиси алыкъа жашау журтла излеудеди. Андан сора да, болушлукъ керекли 48 ветеран къалады. Аланы тилеклери да федеральный бюджетден бёлюнюрюк ахчаны эсебинден жуукъ заманда тамамланырыкъды.

Министрни докладында халкъны социальный жумушларын жалчытыу бла байламлы республикада 22 учреждение болгъаны, жылны башындан бери аланы социальный жумушларын жалчытыу жаны бла «Радуга» сабий реабилитация ара, «Намыс», «Юйюрге эм сабийлеге социальный болушлукъ этиу жаны бла республикалы ара» ишлегенлери, быйыл 43469 сабийни саулугъу игилендирилгени айтылгъанды.

Адамлагъа таплыкъгъа республикада социальный портал къуралгъанды. Республикада жашагъанланы социальный жаны бла къырал жумушларын тамамлауда эмда аланы чырмаусуз, кёп заман къоратмай алырча этиуде министерство информация киоскла орнатады. Ала ведомствону юйюнде, адамла аслам жыйылгъан жерледе, тюкенледе, почталада да, муниципальный районланы бла шахар округланы ведомстволу учреждениялырында да орнатыллыкъдыла. Аллай киосклана болушлукълары бла РФ-ни къырал службаларыны портальына, КъМР-ни Президентини сайтына кирирге да боллукъду. Киосклагъа келген ким да билирге сюйген соруууна жууап табарыкъды.

«Пенсиячылагъа компьютер курсла» деген программа да жарашдырылгъанды. Курслагъа келгенле документле хазырларгъа, письмола жазаргъа, таблицала этерге, дагъыда Интернетде ишлерге юйренедиле. Жашаулары келгенлени ол халда юйретиу аланы къырал жумушлагъа электрон амал бла чыгъар онг берликди. Бусагъатда пенсиячыладан 44 адам бу жаны бла билим алып чыкъгъандыла.

Пресс-конференцияны ахырында министр журналистлени соруууларына жууап бергенди. Ала уа келир жыл социальный жумушлагъа бюджетде къалай бир ахча салынгъанын, автобуслагъа, троллейбуслагъа проездной билетлени боллукъларын бла къаллыкъларын, Уллу Ата журт урушну ветеранларына бир жолгъа ахча болушлукъ къачан бериллигин, экинчи сабий ючюн ахчаны къалай алыргъа кереклилигини юсюнден эдиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
СУРАТДА: Тюбейланы Альберт.
Суратны автор алгъаны.

Республиканы баш санитар врачы сууну алыкъа къайнатып ичерге кереклисин айтханды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Республикалы бюджетни тогъуз айгъа къоранчлары уа 13 миллиард 691 миллион сомну тутхандыла. Ол белгиленген ёлчемни 57 процентин тутады. Болсада министр битеу социальный борчла толусунлай тутурулгъанларын чертгенди. Ол, 2 миллиард 218 миллион сомну къоратылмай къалгъанына сылтаун ангылата, ахча федеральный арадан кеч келгени себепли болгъанды далай, дегенди.

Депутат Борис Жеруковну бюджет ахчаны керекли жерлеге къоратмай къойгъанла жууапха тартыламыдыла деген соруууна министр былай жууаплагъанды: «Бюджет кодексде аллай марда жокъду. Алай къоратылмай къалгъан ахча федеральный органнга къайтарылмай къалмайды. Сора келир жылгъа аны алыр ючюн, ол бек керек болгъанын шарт кёргюзтюрге тийишли болады. Мен акъыл этгенден, ол да жууапха тартыуну бир амалыды».

Министрге башха соруула да берилгенди, алагъа берилген жууапха тынгылан бошаугъанларындан сора парламентарийле КъМР-ни Правительствосуну отчётун эсге алгъандыла.

Жыйылыуда «Къабарты-Малкъар Республиканы бир-бир законодательный актларына тюрлениуле кийириуню юсюнден» законопроект да дурус кёрюлгенди. Аграрный политика эмда жер бла байламлы халла жаны бла комитетни председатели Хажмурид Тлехугов къырал эмда муниципальный контрольну, техниканы тап халгъа келтириуню юсюнден эки жангы федеральный закон къабыл этилгенден сора КъМР-ни 8 законодательный актына тюрлениуле кийирирге тюшгенди, дегенди.

Тюрлю-тюрлю вопрослагъа жетгенде, депутатланы алларында КъМР-ни баш санитар врачы Климентий Хацуков сёлешгенди эмда бу арт юнледе адамланы аслам санда уулланнгъанларыны сылтауларын ангылатханды. Ол билдиргенича, бусагъатда больницаслада 145 адам,ол санда 2 сабий къалып турады. Уулланнганла больницалагъа артыкъда кёп 7-чи,8-чи,9-чу декабрьде тюшгенديле да, ол кюнледе 10 жерден суу анализге алынгнганды, аны къой, аурулгъанланы бир-бирлерини юйлеринде да суу тинтилгенди. Республикада анализле этиучю тийишли лаборатория болмагъаны себепли сууну 7 пробасы Ставропольдагъы лабораториягъа жиберилгенди. Алада сууда болуучу астро,норо,ното вируслa табылгъандыла. Баш врач ангылатханыча, ала сууда болгъанлыкъгъа, хауаны юсю бла да жайыладыла.

Анга вирусла сууга къалай бла тюшгенлерин соргъандыла депутатла. Климентий Халидович суу баргъан быргъланы 77 проценти тозурагъанын билдиргенди. Сора аланы тешилген жерлеринден таза суугъа кир суу къошулургъа уллу къоркъуу барды, дегенди.

Да сора не мадар? Баш врачны оюмуна кёре, ол жаланда бирди - быргъыланы жангыртыу. Алыкъа уа сууну къайнатмай ичмегиз, дегенди ол.

Нальчикни 1-чи шахар больницасыны баш врачы эмда Парламентни депутаты Николай Шогенов а ууланыуну суудан башха сыптауларда да бардыла деп къошханды. «Адамны иммунитетин да эсге алыргъа керекди. Сёз ючюн, Климентий Халидович бир юйюрню жети адамындан бири аурургъанды деп боштан айтмагъанды. Эштада, ма ол бек къарыусуз болур эди. Ол кюнледе бизге тюшген саусузланы анализлери аланы араларында хауада айланнган,тюрлю-тюрлю предметледе болгъан вируслардан ууланнганла болгъанларын кёргюзтгендиле»,-дегенди эмда рыночланы санитар болумларына эс бурургъа кереклисин белгилегенди.

Андан сора сёлешген Ксения Малаева уа-КъМР-ни прокуроруну болушлукъчусу- башха сылтауланы излеп турургъа кереклиси жокъду, 13-14 источникни болумлары шарт кёргюзтгендиле адамла суудан ууланнганы, дегенди эмда бу жаны бла уголовный иште ачылгъанлары да билдиргенди.

«Водоканалны» начальниги Андемиркан Соблиров а 12 водозаборубуз барды да, алада санитар эмда микробиология болум мардалагъа келишгенлерине ийнандырыргъа кюрешгенди. «Бизни кесибизни лабораториябыз барды, биз анда сууну кюн сайын тинтебиз. Кишпекдеги водозабордан сууну бек тенден чыгъарабыз. Бактерицид установкаларыбыз да тийишли жерледе салынгъандыла»,-дегенди. Ол да бу проблемадан къутулуну жаланда бир амалын кёреди - быргъыланы алыкъындыры.

Депутатла ол билдириулени эсге алгъандыла.

ТЕКУЛАНЫ Хаува.

Керти сууап алгъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Андан сора да, ол «намысчылада» кечинген къызчыкъланы бла жашчыкъланы жашауларын бир кесек окъуна да жарытыр ючюн ол кюн ары дагъыда «Сюрприз» клоун къауумну да чакъыргъанды.

«Намысда» бусагъатда алтмыш жети сабий кечиниди. Аланы асламысыны ата-аналары ичгичиле неда наркоманладыла. Бирлерини уа къарар адамлары жокъдула. Аланы араларында ол кюн алагъа Асият келтиргенча жарыкъыкъаны, къуаннчны кеси ёмюрлеринде алыкъа кёмегенле бардыла. Ол саугъаларын ортагъа салгъанлай окъуна, экишер жыллары жетген балачыкъланы алагъа кеслерин атханларына, кёзлери къарагъан илляуланы сайлап кюрешгенлерине, аланы къуаннларына къарагъан бек сейир эди. Кеслери уа ыразылыкъларын жырлап, тепсен билдиргендиле.

Сабийле клоунла бла тепсегендиле, ойнагъандыла.

Араны директору Адальби Карданов а Заммайланы Асиятха саугъаланы бош келтирип къойманлай, жюкерлери такъыр сабийлеге байрам къурагъаны ючюн ыспас этгенди. Бу жолгъа дери да алагъа кийимле, ашарыкъла, иллаула да келтиргенле болгъандыла, алай ёсюмлерин ёнчелеп а киши кюрешмегенди, дегенди.

Ол кюн къонакъла кетген да этгинчи, абадан жашчыкъла бла къызчыкъла, назы терекледен бирин залда, башхасын да аш ашаучу жерде орнатып, тюрлю-тюрлю илляула бла жасагъан эдиле. Аланы юсюндеги тюрсюнлю чыракъчыкъла жанганда уа, «Ура!» деп къычырып, къарс ургъандыла.

Заммайланы Асият быллай огъурлу ишлени биринчи кере этмейди. Кийимлени ол республикалы Сабий юйге, акъылдан кем балала тургъан интернатха, «Радуга» реабилитация арагъа да кёп кере этлгенди.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Басма

Адабият газетни бетинде

Бизни жазыучула республикадан тышында китапларын, назмуларын неда хапарларын чыгъарсала, ол бизни къууандырады эм ёхтемлендиреди. «Литературная газета» уа, Россейни кёп миллетли келечилерини чыгъармаларын басмалай, шуёх, таза сезимлени туудурады. Аны быйылгъы 11-чи номери да анга шагъатлыкъ этеди. Анда басмаланнгандыла малкъарлы жазыучу Глашланы Аланны юч хапары да.

Алан биогюнлюкде бир ненча китапны авторуду: «Къашхачамны неси бар?», «Узакъ къонакъла», «Сюймеклик баллиле» эм башхала. Ол пьесала да жазады. Алай чам хапарны дуниясы уа аны энчи сейириди, усталыгъы да. Литературадан сора да, ол къарачай-малкъар халкъны тарыхын эм этнографиясын тинтеди. Ала бла байламлы энчи китапла да чыгъаргъанды.

Сёзсюз, ара шахардагъы даражалы газетни бир бетини жартысын Аланнга бериу бошдан болмаз. Аны фахмусу мындагъы юч чам хапарындан да эслененди –«Газель», «Впечатления гостя» эм «Учитель». Окъуучу, ала бла шагъырейленип, кеси ашыкъмай оюм эталлыкъды.

«Литературная газетаны» бетлеринде Россейни тюрлю-тюрлю регионларында жашагъанла, къадарлары Германиягъа, Франциягъа эм башха къыраллагъа элтгенле да тюбешедиле. Адабият эришиу баргъанчады – окъуучу жюрегин ким къозгъаялыр, ким эсинде къалыр? Эсимде къалгъанла уа ма быладыла – Влад Исмагилов (Москва), Сергей Непша (Брянск) эм Глашланы Алан (Къабарты-Малкъар). Ызнигъ къалын болсун, Алан!

Бизни корр.

Специалист бла ушакъ

Ата-анадан къалгъан мюлк кимге жетеди?

Арт жыллада бизни республикада туугъан эгечле бла къарындашла, сюдлеге кирип, бир бирине айтмагъанлары къалмай, жаула болуп къалгъанларын кёребиз. Не зат юлешедиле ала? Ата-аналарындан къалгъан мюлкню.

Халкъгъа чыгъармай ич сёзлерин, тюйюшмей юлешалмайдыла мюлклерин? Аны юсюнден баргъанды хапарыбыз КъМР-ни Нотариальный палатасыны президенти А.А. Целоусова бла.

- Анна Азаматовна, сабийи болгъан адам байлыгъын алагъа къоярга керек болур?

- Угъай, аллай борчу жокъду аны. Кимге сюйсе да, анга къояды. Къыралгъамы, сабий юйгеми, жандауурлукъ фондхамы, къоншусунамы огьесе сабийлеринеми – ол аны ишиди. Этген оноуун хар адам осуятында жазады. Осуятны законнга кёре нотариус жарашдырады.

- Осуят жазылмагъан эсе уа?

- Жазылмагъан эсе, битеу сабийлеени юйге эркинликлери бир кибикди. Эгечле-къарындашла жюрек ыразылыкъларыбла юйню бирине къоярга деп келишселе, кеслерини юлюшлерин анга бергенлерине шагъатлыкъ этген заявление жазадыла.

-Ата неда ана сау къадарларында сабийледен бирине осуят этерге уа эркинмиди? Сёз ючюн, битеу ачхасын, юйюн, жерин да бирине берип, къалгъанланы уа капексиз къоярга?

- Эркинди. Адам мюлкюне жаланда кеси оноу этеди.

- Сизни оюмугъузгъа кёре, осуят этилсеми игиди?

- Сёзсюз. Бусагъатда эгечле бла къарындашла ата-анадан къалгъан мюлкню юсюнден дауларына сюдлеге жууапла излейдиле. Неге керекдиле аллай бедишлик ишле? Заманында, сабийлени барысын да жыйып, осуят этип къоярга керекди. Айхай, осуят да бола тургъанлай, юлюш тюшмегенле сюдге берип къодядыла. Судья уа сюйгенича оноу чыгъарады. Бу законсуз ишлени тыяр муратда Къабарты-Малкъарны нотариуслары хар осуят къагъытны жарашдыргъанда, кёп шагъатла чакъырып, аудио эм видеосъёмкала бла хайрыланырга келишгендиле.

Ма бу юнледе Бахсанда болгъан иш бла кюрешеме мен. Биреу осуят этгенди, анга кёре жашы мюлкюн алырга келсе уа, онг жокъ. Нек? Башха адам, сюдге берип, бу осуятны кючю болмагъанын «ачыкълагъанды». Къартны оноуу башха тюрлю эди деп шагъатха бир саусуз адам сюелгенди. Жаланда бир шагъат, ол да саусуз!.. Не этейик? Кимге да баямды былайда судьяны терслиги...

Бусагъатда къолунда ахчасы болгъан адам, адвокат табып, не осуятны да тюрлендираллыкъды. Аны себепли, мен башында айтханымча, осуят этеме деген, нотариусдан сора да, шагъатла чакъырса, аудио эм видеосъёмка этсе игиди.

-Адамны, кесини сабийинден сора да, сабий юйден алып ёсдюргени бар эсе, аланы мюлкге эркинликлери тенгмиди?

-Кесине жаш неда къыз этип алгъан эсе, хау, туугъан сабийи бла тенгди аланы эркинликлери. Алай опекагъа алынгнганлану уа мюлкде юлюшлери жокъду.

-Къарт мюлкюне оноу этерге нотариусха келе эсе, аны акъылы тюрленмегенин къалай билирге боллукъду?

- Нотариусла врачла тюйюлдюле, алай не аз да арсарлы болгъанлай, поликлиникада врачдан справка излейбиз. Клиентибизни хронический ауруую болуп, ол кюн сайын дарманла иче эсе уа, саусузны психикасына заран тюшюремидиле, тюшюрмеймидиле – анга да врач справка береди.

- Къарт адамла терк-терк ауруйдула, къарыусуз боладыла. Анга къарагъан кибик этип, юч неда тёрт сабийден бири мюлкню иеси болуп къалады. Къалай этедиле алай?

- «Договор дарения» жарашдырылады. Анга кёре къарт аппа юйюн сабийлеринден бирине саугъа этеди. Саугъа къоллу болгъанлай, жашны къылыгъы бек терк тюрленеди, аны себепли аппагъа кесини юйюнден башха жашына кёчерге да тюшеди.

- Артха къайтараллыкъмыды аппа юйюн?

- Жашын сюдге берсе.

- Шёндю жангыз кеслери жашагъан къартла кёпдюле. Аланы тёгереклеринде, алдап, фатарларына ие болургъа сюйгенле жюрюйдюле. Къалай сакъларгъа керекдиле аладан кеслерин къартла?

- Юйню саугъагъа берген келишим угъай, рентагъа берген келишим къураргъа керекди. Ол неди? Къарт ёлгюнчю, хар кюнден аны ашына-сууна, саулугъына къарайды юй къаллыкъ адам. Келишимде айтылгъан затла этилмеселе, абадан адам, нотариуса барып, аны бузады. Сора башха адам бла келишим этерге боллукъду. Алай абадандана араларында да серле кёпдюле.

Сёз ючюн, бир жол аякълары жюрюмей тохтагъан ынна, мени юйюне чакъырып, жангы юйюр къурагъан жаш адамла бла рента келишим этерге сюююме, дегенди. Жарашдыргъанма мен къагъытланы. Жаш адамла юйню ремонт этип бошагъанлай, ынна аланы къыстагъанды. Экинчи, ючюнчю кере да алай. Ол ынна мени тёртюнчю кере чакъыргъанында, мен прокуратурагъа барып, ынна хыйлалыкъ, алдау бла кюрешеди деп заявление жазгъанма.

- Рента келишим этгенден сора, бир бирлерин ангылап, тап жашагъанла уа боламыдыла?

- Боладыла. Бир ынна къоншусу бла рента келишим этгенди. Ол анга жыйырма жыл къарагъанды. Ыннаны туугъан жашы бла шахарда жашагъанды, келип анасын кёрмегенди, аны къой да, телефон бла да сёлешмегенди. Ёлгенин эшитгенлей а, мычымай жетгенди. Сора ол жыйырма жыл къарагъан тиширыуну сюдге бергенди. Бусагъатда да бу иш сюддеди.

Мен ишим бла байламлы адамланы къылыкъларын кюн сайын кёрюп, сейир этип турама. Миллет культура деген зат жокъ болгъанды. Бир бирлерине бет этмей, не жууукъ адамла да тюйюшюп тохтайдыла, жылла бла сюдледе бир бирлерине къажау сюеледиле.

Бизни аппаларыбыз, ынналарыбыз бир бирлерини кёллерин сакълагъандыла, дуния мюлк ючюн жыртышмагъандыла. Аланы эсибизде тутуп жашасакъ, баям, ири болур эди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

КУЛЬТУРА

Хар ким фахмусун кёргюзталырча

Тырныауузну Искусстволарыны сабий школу быйыл 56-чы окъуу сезонун ачханды. Аны ишини юсюнден болгъанды ушагъыбыз школну директору Людмила Кайчуева бла.

-Людмила Александровна, ненча бёлюм барды школда? Сабийле уа бери сюйюп келемидиле?

-Алгъыннгы бёлюмлерибиз ишлеп турадыла-хоровой, фортепиано, скрипка, оркестровый, эстетика, художестволу эм хореография. Бюгюнлюкде мында 265 сабий окъуйду. Былтырдан зсе бийыл иги да кёпдюле ала, хар бёлюмде да жетишедиле.

-Къайсына кёбюрек келедиле сабийле кеслери уа?

-Хореография бёлюмге асламракъ. Аны да ангыларгъа боллукъду. Ата-анала да сабийлери эстетика жаны бла байлысыла ыразыдыла, тепсергге, кеслерин ариу жюрютюрге юйренселе сюедиле. Бизни школну кесини образцовый аны жюрютген «Арабеск» ансамбли барды. Кёп жылланы ичинде ол кёп фестивальларгъа, халкъла аралы конкурслагъа да жетишимли къатышады. «Арабескни» ишине къатышыу бек даражалыгъа саналады. Бирси бёлюмледе да сабийле аз тюйолдюле. Кертиди, художестволу бёлюмге кёбюрек келселе сюерик эдик.

-Сизде дагъыда бар ушайдыла да башха образцовый ансамбльле?

-Бирси даражалы ансамблиби з «Жулдузчукъладыла». Ол кёп конкурсланы лауреатыды. Быйыл ары 4-5-жыллыкъланы алгъанбыз. Кёп болмай а «Акварель» ансамбльге да образцовый деген ат берилгенди. Аны саны да кёбейгенди.Музыка искусствогъа сейир ёседен-ёсе баргъаны къууандырады. Биз шахарны орта билим бергени школлары бла келишим этгенбиз, аладан бизге сабийле окъургъа жюрюрча. Бизни бла къоншулукъда ишлеген 3-чю школну окъуучулары уа аслам санда келедиле искусстволаны школуна. Сабийле окъурукъ бёлюмлерин кеслери сайлайдыла.

-Арт жыллада сиз миллет къобузну бла гитараны согъаргъа юйретген бёлюмле ачхан эдигиз. Ала уа къалай ишлейдиле? Анда окъургъа сюйгенле бармыдыла?

-Сёзсюз, бардыла. Миллет къобузну бёлюмюн былтыр биринчи выпускубуз бошагъанды, быйыл а экинчисин хазырлайбыз. Алыкъа, жарсыугъа, бизни выпускниклерибиз энчи билим берген орта эм бийик окъуу юйлеге киралмайдыла, нек дегенде ала алыкъа орта школланы тауусмагъандыла. Музыка школда сабийле беш жыл окъуйдула, орта билим берген школда уа дагъыда аллай бир окъургъа керекдиле. Алай ала бизде алгъан билимлерин унутмазча, сабийле, келип, музыка школда усталыкъларын ёсдюрюрча онг беребиз.

Гитараны да кёпле жаратадыла, аны согъаргъа юйренирге гитче, уллуракъ сабийле да келедиле. Онгубузгъа кёре инструментле да аллыкъбыз, алыкъа ала жетишмейдиле. Бир ауукъдан гитаристлени ансамблин неда жыр-инструмент къауумну къураргъады умутубуз.

-Преподавательлеригиз а жетишемидиле?

-Шёндю 23 устаз ишлейди, аланы асламысы бизни выпускниклерибизديле. Фортепианону бла скрипканы эм миллет къобузну бёлюмлеринде алыкъа устазла жетишмейдиле. Дагъыда биз Элбрус бла Быллым эллени сабийлерин да окъутабыз. Алада бир къауум музыка дисциплиналадан дерсле берирге онг жокъду. Дагъыда бир къауум инструмент керекди - къобуз, скрипка эм гитара.

-Музыка школгъа сабийле жаланда бир затха юйренейим деп аны ючюн жюрюй болмазла? Мында ала итинген бир зат болур дагъыда?

-Сёзсюз. Фахмулуракъ сабийле келерин фестивальлада бла конкурслада кёргюзтюрге онг табадыла, ол а кёп затны юсюнден айтады. Быйыл да алагъа аллай онг чыгъарыкъды. Алай къалгъан окъуучуларыбызгъа да эс бёлюнюкдю-ала да школда, шахарда, районда болгъан концертлеге къатышырыкъдыла.

Ушакъны **ТЕМИРЛАНЫ Анатолий** бардыргъанды.